

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Herausgeber: Societad Retorumantscha
Band: 33 (1919)

Artikel: El reginavel della Flora
Autor: Muoth, Eduard
DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-193405>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 08.02.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

El reginavel della Flora

da

Eduard Muoth

IV. Exposiziun.

IV.

Juhe! nus mein a prada!
Juhe! nus mein ad alp!

„O cara mumma Flora, ils pons de neiv scavèglia
la prada, nossa sora, e nus stein aunc en trèglia!
Cucû, nies bien amitg, ei oz mitschaus ord stiva,
novs ei il siu schulitg e tuna sc' ina tiba;
puspei las puschas pintgas, ils tschuts, nos hospitants,
nus cloman cun scalintgas, els ein nos musicants.
Ei vegn da seduvrar; nus stuein rasar tuâglia,
sin quella cavigliar paun verd per la muâglia.“

„Sche mei, ge, mei sî prada! Schei vér, cô surcuisis
la spunda terrenada cun fils dil paradis;
tessî el verd valî colur, la beinvegnida,
celestial tschupî, essend dal tschiel giu prida;
verdus affons in dî sî lasch' vegnir daprèst,
els deien cun tschupî saver turnar dal crèst.“

„Els deien mo vegnir, nus lein pinar las *stgèllas*,*)
ils zenns lein benedir de nossas Soldanellas;
els deien er anflar in toc arviult dil tschiel,
e lèds san returnar cun nossas *guotas-tschiel*.“**)

*) Soldanella alpina, L., flur-stgella, Alpenglöcklein.

***) Gentiana verna, L., guota-tschiel, Himmelsnagel.

„Affons! — la mumma cloma — leis ir tier bab sî prada?
 El paina latg e gromma, ti pos buc ir, ti Gada!“
 Bein, mumma, lai nus ir, cont bî sei sî Runcaglia!
 Leu flurs lein encurrir, gidar a trer panaglia.“

„Saveis serebitschar plaunsiu sil plaun-mulétg
 e leu saveis stavlar las puschas che fan métg;
 sche meis lu senza plonscher sisum il crèst Monbiel,
 pudeis vus forsa tonscher il blau schî bî dil tschiél;
 sch'ei buc dal tut gartègia, in aunghel cun manutta
 il blau engiu malègia, cun flur ch'ha num la *guota*.
 Mei pia uss, mes tschuts, igl aunghel vus compogni
 e meini schî vus tuts, ch' il mal vus mai domogni.“

„Juhe! juhe! ti Gieri, vul buc vegnir cun nus?
 Jeu vom cun miu frar Sievi sî prada tiels cucûs;
 sî prada dat' i gromma, nies bab dat er a ti;
 franc vegn a nus la flomma ded ir aunc plinensî;
 vegnî, lein ir ensî, entochen sil Monbiel!
 Leusî stoi esser bî, ins sâ tucrar il tschiel!
 Vegnî, lein ir en treis e sepigliar pil maun,
 nus mein, cu' i vegn plî teis, enstagl plî spèrt, plî plaun.“

Ils buns affons sedrovan, il frunt survegn rugada,
 cun stenta els emprovan la biala conquistada. —
 Cheu lèva in uréci, en nér il tschiel sequarcla,
 in nausch, anètg sturnézi las spundas verdas marcla;
 Nos tumentai affons descendan spèrt dal fil,
 havend bia larmas spons, uss anflan in asil.
 In um vegliuord, il Schiember, els clom' en sia casa,
 la roma, pulit diember, sco tèt看 sur els ô rasa;
 cheu stattan ils tschutets tremblond en in garnûgl,
 sco tumentai liurets sefultschan en in smugl.
 Ma ussa in utschî sin frastga-schiember sgola
 e conta sil plî bî en miedi de triola:
 „Affons, ordsut il pégn! il vies amitg divin
 dal tschiel tier vus giu vègn sco in affon carin.“
 Davéras in affon, cun steilas ellas nialas,
 ad els stat sidavon e dultschas fa favialas:
 „Affons, vus veis fatg bien, vus veis ge obediu,

perquei vus veis dabien pischutta dal bien Diu;
 quel ha vies schèm udiu, cu mavas sî Mombiel,
 vus levas tònsher giu il blau, il bî, dal tschiel;
 ma il parvis, saveis, quel ston ins gudignar,
 perquei turnar stoveis, ei vegn lu gartigiar.
 Domengia turnei sî e lu anflar vegnis
 sil crèst in viv tschupî, ch'ei fatgs ord blau-parvis.“
 Uss stézza glisch divina; ils treis van lu sil dî
 cun prescha e furtina dal Monbiel orasî;
 els anflan quel curclaus cun mellis blauas flurs,
 sil crèst ei giu sfundraus il tschiel cun ses azurs;
 ils égls dils pigns terlischan, els storschan la schanûglia,
 els han ils cors che brischan, caveglian la tartûglia:
 „Ti car affon de Diu! cont bien has fatg cun nus!
 Tiu plaid has manteniù, bî tschiel has dau a nus!
 Lai era prender nus particla giu per mumma,
 mussau ha ell' a nus de 'gnir sin questa tumma;
 a ti per engraziar aunclplî sicheu vegnin
 e tei lein carezar adina, car bambin!“

Cardientscha affonila, cont bial' ei tia fatscha!
 Has forza solegliva, luar fas neiv e glatscha;
 sco prada verdegar ti fas la car' affonza,
 mai, mai ti lais seccar il tschéspet de speronza;
 va pi' ensî *adina*, *ensî* sei tiu avis!
 Per tei l' amur divina ha ge pinau parvis.

* * *

„Ma, nua schi dabot? stos forse ir pil miedi?“
 „Davéras a galop munglass anflar remiedi!“
 „Ei forse en panaglia buc plaz per la pischada?“
 „Plitost seglir en paglia vul Gion della sgarmada!“
 „El tili ô calzès e mundi beinbufatg!“
 „Beinduras sî misès sei prigus il matg!“
 „Tontplî che l' apoteca vegn buca sî misès!“
 „Bein, bein, la apoteca ei cheu sin *tiu* misès.“
 „La buna medischina vegn senza alla glisch.“
 „Ti tala has adina en flur ne en ragisch.“
 „Lein pia encurrir ensemen il remiedi.“
 „Ge, lai cun tei vegnir, per salidar tiu miedi;

Ma, 'astg' jeu — schi sterschlius —

[jeu hai ge gnanc en tschiep!,

„Cû essan sils Ignius, fas empristar il Gieb.“ *)

„Vai sî per tontas scalas? quei carga en il flad!“

„Segir ch' ei vul alzadas, ch' ei resti frèstg la stad.“

„Il tiu amitg ei franc per peis davos in grugn —.“

„Er lû udesses gnanc, el porta buc sampugn!“

„Ti anflas semper sgnoccas, tier tei vegn mai lenn stétg!“

„Sai dar bein bunas coccas, sche frina dat el schétg?“

„Nus essan uss sil spitg, nu' ei il tiu cumpar?“

„Mir' tscheu ei miu amitg, neu, gid' el salidar!“

„Ieu quétel, ch' enconuschi — sei buca la *darvena*?“ **)

„Ti eis in pauper pûschi, quei ei la — *ragisch-rena*.“ ***)

„Aschîa, sei uss lèzza, la *rena*, renomada!“

„Cun gronda robustèzza davéras ei armada!“

„Raquenta, tgei ti sas, dad ella, sun urégli!“

„Ma lu per rena vas, enstagl dormir en trèglia!“

„Neu tscheu sin questa cuscha, lein sèser in moment.“

„Prend feglia-rena, fruscha e drov' il sentiment!

Miu tat, il bien vegliet — el gaudi sort beada —

vegneva tut plaunet bials dîs de matg sî prada;

cû tat vegnev' en tégia, el scheva sî per Zestg:

„Sedrova, seperégia, jeu less in sitg penn frestg.“

Cull penn vegn buna luna, tat lauda il manasch;

la pîpa, la grischuna, envida ord furnasch;

il niev el critisava, quel fuva tut danvonz,

pil végl el sescaldava, ludava sî *tschels onns*;

il meglier fermentuc ei deva sî Rasuz,

egl art de far mignuc el fuv' suren a tuts;

quei onn ch' el era staus sî Rubi cuagl Ambrosi,

el era returnaus a casa grass sc' in hosi

Mav' era dultigond paluttas e clavéllas,

beinduras sevilond fageva er marchéllas,

ma suenter il tarmègl e suenter camigiada

turnava il solegl cun clara solegliada.

„La scuffa de tabac — el scheva cun risada —

dal vit ei en miu sac davéras oz schluppada!

*) Gibbus, gieb, Alpenwachholder.

**) Geissfuss, *Aegopodium podagraria*. L., *darvena*.

***) *Archangelica*, *rena*, Engelwurz.

Ei dat denton sî prada tubac sco en America,
 e quella sort probada ha num *Angelica*;
 ti, Sep, sas, nu' el stat — jeu hai savens mussau —
 il marcadont dil tat, che dat schî bienmarcau!
 Vâ pia per tubac, rabétscha grossa roma!
 Vâ buc sco in talac, Zestg peina in cup gromma.“
 Ed uss il tat repeta per franc tschienavla gada,
 cô *rena*, la bunetta, vegnid' ei importada.
 „Dil temps che la murîa fagev' crudeivl' uiara
 en nauscha compagnia cun nossa paupra tiara;
 dal trutg Ruinas sî vegneva ina séra,
 zugliad' en nér mantî, macorta femna néra;
 sisum ord nér mantî vargava sî cavazza
 e sur igl jés-schuî la faultsch e sia mazza;
 uss quei terribel mùster schluétta egl ossâri
 gest lû, cû il caluster tuccava da rosari;
 el cloma spèrt il prer, els stauschan vi la porta —
 negin ei en carnèr, ma sigl altar la torta,
 e l' auter dî el vitg ei deva gia treis b̄aras
 e suenter buca ditg — sacontas e lu biaras!
 La néra pestilenza terribla fâ segada,
 von nuot ha reverenza, la flur vegn buc spargnada;
 'la stauscha ô canvau, lai esser tgei ch' igl ei,
 tut vul haver terrau, mo paucs lai star en pei;
 mo *tgi* ha quels spindrau? tgi ei la curaschusa
 che catscha ord canvau sitgura stermentusa?
 Dal tschiel ei descendida sco gronda medeschina,
 cun forza benedida tras grazia divina;
 igl aunghel silla pètga sil dî de sontga Vrena
 buc plî la spada fétga, el tégn en bratsch — *la rena*.
 Sco siarp leu el desièrt, che fuv' sil pal pendida,
 ei stada spèrt confièrt per tîssi e mordida:
 Aschî' vegn tras igl aunghel murîa fugentada,
 perquei *ragisch digl* aunghel la *rena* vegn numnada.
 Ha ella domignau la *gronda* pestilenza,
 franc fâ er in pau a pintgas resistenza;
 la rena hai cavau mintg' onn sin miu Perdatsch,
 cun ella domignau savens il madernatsch;
 cun rena hai cargau savens la pîpa buna,
 ord rena fabricau hai er chartreuse grischuna

e sun vegnius in végl, in végl cun dira corna,
 la rena a miu égl ei aur de California;
 tení pi' en honor l' *angelica ragisch*,
 ei plena de vigur, cartei a mi, il grisch!"

* * *

„Ieu vî tedlar sil grisch, nies tat, in um de vâglia;
angelica ragisch, o fai nos mals en pâglia!
 Ma ch' essan sî Perdatsch, lein far aunc in' alzada,
 mirar lein sch' il Culmatsch survegn uonn fenada;
 nus vein aunc tont vapur per mðver nossas panzas,
 fagein lu a siu tur en trèglia las vacanzas!
 a mi has discuvrétg ils parisols d' Angelica,
 has era encurétg solegls ded Arnica?*)
 Mira, mira tscheu, contas che flureschan!
 E tuttas queschan tgeu e balsam ô fladeschan;
 sil plaun, sin bots e spundas senodan las bialettas,
 sur crèttas, melnas undas baluccan lur navettas.
 Sil scut han scret „*ensî*," dad ir ensî han règl,
 per tip de lur rudî han priu il bî solègl;
 ensî vai lom en trap, en brauncas, cun dies crutsch,
 prèst cloman da preit-crap: *jeu sun la flur-camutsch!*
 Envidan sî la stad sin tuors per il pezzam
 e roclan lu cul flad cascada de balsam;
 ge, l' Arnica a nus porta balsam per nossas plagas,
 a bia mals dat la torta, ell' ha tschupî d' arpagas.
Flur-Sogn Spért das num a Rena, cun giudézi,
 Arnica ha er bî num, ell' ei la *flur-Sogn Gliezi*;
 ge conts blessai, curdai, cun membra scavigliada,
 vegnî ein medegai tras sia arrivada!
 Ei Ren' en terapia avunda raffinada,
 lu ei en chirurgia l' Arnica beinversada;
 fâ tschella sî rugar nectar de Muscatella,
 fâ questa sturnidar, ell' ei ge Sturnidella!
 Nus lein uonn cavar in sac *Angelica*,
 e giu cun nus portar in ponn spir *Arnica!*

* * *

*) *Arnica montana*, L., sturnidella.

„Avund' uss has ludau la tia Sturnidella,
 satgei sei raquintau uss er da mei da tschella;
 da tschella, ch' ei turista, turista renomada,
 formala ei clubista, pil mund entir ei stada;
 ha fatg las Alps, las Andas ed er il Himalaya,
 ma mai fatg cunterbandas sin sia liunga traia;
 restada beindisposta el clima freid, alpin,
 e buc vegnida tosta el clima saccharin.

Retg Gentius d' Illiria, havend el discuvrétg
 sin via fétg empirica — sco végn da végl neu détg —
 vertits de nossa flur, cheu ei cert benedida,
 essend ensî cul tur adina diregida:

Perquei vegnid' numnada da Gentius ei *Gensauna*, *)
 en ella ei fundada magnifica fontauna.

La flur originala, steil' ensî sgolada,
 da schlatta ei regala, perquei ei sullarada;
 ils buns picturs de Flora, quels han lu a siu tur
 igl aur luvrau schî ora, ch' igl ei vegniu *azur*;
 lur Benjamin durau nus vein anflau giu prada,
 color ch' el ha sin tgau, ei giu dal tschiel curdada.

Gensauna, la cruschada, **) vâ era en *azur*,
 cun *crusch* ell' ei nudada en feglia ed en flur;
 perfin ei tras il cost e tras ragisch furada,
 aschî che vegn sil post la *crusch* cun dubla spada;
 sco *jarvacrusch* da végl curava tut ils mals,
 uss ei spossaus nies égl, el ei buc plî normals;
 a biars el ei mo daus per buc saver mirar,
 savens vegn mo duvraus per stgirentar il clar.

Aunc passa siadora, nobla en color,
 sco guîda della Flora, *gensauna de purpur*. ***)
 En nossas alps grischunas ell' ei la plî versada,
 ell' aulza sias crunas sco ina Palentada:

Il bien damonda stènta, stos entschellir il flad,
 solegl tut mal pirènta, aschîa vegn la stad.

Ensî sco la gensauna, cun tschâffen cordial!

Ensî ell' aria sauna, sigl ault digl ideal!

Mitscheien dalla bassa, che stenscha olm' e cor!

*) *Gentiana lutea*, L., *densauna*, Enzian.

**) *Gentiana cruciata*, Kreuzkraut, Speerenstich.

***) *Gentiana purpurea*.

Sin pézza, la Pernassa, sgolar lein siador!
Ensí, ensí sî prada! ensî, ensî sî d' alp
 Canteien sill' alzada de noss' plî aulta alp!

- * *

„Ge, conta flur-gensauna, *tî flur de catschadurs*,
 ti véra flur striauna, raquenta sur tes turs!
 Lai ir il fin bigiat de tiu bufatg mulin,
 ma stai vid la verdat e sblucca buc latin!“

„Sche ei stô esser pia, ch'ei vegni bigettau,
 vî jeu en harmonia far ir mulin in pau.
 Savens sun id'a catscha cun Gieri, catschadur,
 tras beinenqual'vallatscha nus ha manau il tur.
 Savens el lu portava *miu spért**) en siu tornister,
 beinduras el schigiava la mur dil végl magister!
 Mei pintga lu alzava sil tètq della capiala
 e legher lu cantava per sia quorturiala:
 „Ti pintga, pintga matta, nèu, seies miu tschupî,
 la tia veglia tatta ha dau el tgau a mi!
 Ell'ei cun mei vegnida a val, en blah zugliada;
 en *spért* seconvertida, daventa fétg tschercada;
 ensî cun mei turnond, magnifica consèrva,
 la vom mo lu schigiond, cu drovel la resèrva!
 Mo tont ch'ei bien per cor, mai tont che less cargar
 la bumb'el capitol — savess ge siglientar!
 Jeu sun in abstinent el sènn dil sènn perfètq,
 jeu sun in concurrent en quei ch'ei tut endrètq.
 Perquei ti flurdensauna, ti eis il miu simbol!
 Bueien l'aria sauna, a bass igl alcohol!
 Enzèna de ventira a mi eis, cara flur,
 a mi la buna mira mantegnas en valor!“
 Aschia el cantava, jeu dev'leutier il tact,
 el baderlond restava cun mei en bien contact.
 Ensemen, scalcrignond, nus mavan tras la Schétga,
 gaglinas engartond, la pintga, la spurétga**);
 zuppai davos in pégn, mei fâ 'l per el schular,
 ch'el sappi, sch'ina vegn, lu quella spèrt sittar;
 la mia melodia adin'ei buc normala,

*) Vinars dansauna.

***) Tetrao bonasia, gâglina digl uaul, Haselhuhn.

gâglina vâ ord via, ha suspectau, la mala;
 padrin cun mei urègia, dat ina dira métga,
 rependa la curègia, lai ir in siét-smuldétga.
 Ei gleiti puspei buns, da raquintar entscheiva,
 ei frèda da maluns, latin da gries ei neiva;
 gaglin'ei inagada, vend el schî fin schulau,
 tut crètta setschentada sin sia fontauna tgau;
 in'autragâ sittau el hagi sî Vallatta
 tontas — vend purtau a câ sin liunga latta!
 El vegn tiels cots selvadis; quels ein paliats spurétgs,
 che fan fétg spèrts viadis sur tschengals e mulétgs.
 „Sin els — entscheiv'a dir — savens hai laghigiau,
 ma jeu stovess er dir: darar hai gartigiau;
 plitost il tard atun, cu stevel cun miu mûvel
 sil Bostg sisum il Run, en miu magnific cûvel,
 levavel lu marvègl per salidar il tgiét
 cu 'l batta siu revègl — cun 'in fermissim siét;
 quel fuva dedicaus ad el sco cantadur,
 il sòlver ei salaus, cu 'l vegn dal catschadur!
 Hai era inagada el spèss uaul Nual
 fatg prèda nunspitgada, tgiét-grond, igl urogal*);
 quel veva silla tèsta in remarcabel biét,
 aparti gronda crèsta, insumma crèsta-tgiét;
 has quei udiu, ti pintga? quei ei lu buc latin!
 ei drova buc scalintga el vonn de miu mulin!
 In onn sun ius cul Motta cun tgauns sin gaglinam,
 sî sugl uaul Gargotta, vein rugadau bostgam;
 en quel il tgiét selvadi mischuna e ruausa
 dal lungurus viadi tras tont cagliom e drausa;
 cu Bello e Bellina, quels raffinai spiuns,
 retegnan en burschîna il carr de lur sparuns;
 cu els tras sefermada ge dattan clar sinsur
 che vegni spèrt pinada la buis dil catschadur;
 cu quel dat la „parola“, cu 'ls van passond bufatg —
 lu vegn anètg cambrola, il catschadur ha tratg;
 il Bello dat in uorl, dus ségls ed el arrèsta
 'è porta sin siu tuorn il tgiét cun cotschna crèsta;

*) Tetrao urogallus, tgiét-grond, Auerhahn.
 Tetrao tetrix, tgiét selvadi, Birkhahn.
 Tetrao lagopus, urlaun, Schneehuhn.

la crèsta sanguinada va da rendiu e pènda,
 sco ina rutta spada din vegl herox serènda;
 las plemas losch storschidas sbassau han la bandièra,
 von posiziuns ch' ein pridas, sternida ei palèra.
 Il vau de tschoppas grischas vegn traso plî scufflaus,
 curom dellas valîschas cun cots ei penderlaus.
 Ma jeu vî dir, Gensauna, aunc lunsch ô plî bugen
 jeu hai cheusî *l' urlauna*, ge ridischôrasèn!
 Lu, cû ein sefermadas leu sillas teisas palas
 las cozzas de nevadas, serrond las grondas alas;
 cû vegn, per far temps gést, in dî cun lev favûgn,
 lû vom cun buis e fést, en sac in bien lagugn;
 atras ils vasts seragls, formai dalla nevada,
 seforan mes stravagls, en ina lingia lada;
 serrond cun forz' il pugn, fitgond per tener til',
 catschond cun forz' il cugn, arrivel jeu sil fil.
 Entras miu perspectiv miu égl vul spiunar
 e far in tentativ de lunsch e spèrt sgolar;
 miu fést a funs jeu fétgel, lafetta de canun,
 e sepusond sil stétgel jeu lasch sgolar spiun;
 ils grugns e las preits crap ripassel maun a maun,
 bugen fan leu bivuac lieur alva ed urlaun;
 natira ge protégia, sco mumma providenta
 che cun adatg tut régia, la sia paupra schenta;
 en buna, sabia stènta cuvier' els cun color
 che meglier els zuppènta che forza e valur;
 urlaun e lieur alpina van en mondura gaglia
 la stad per la burschina, per encurrir la maglia;
 cû vegn la freida frina, la grossa cozza alva,
 lû lieur sco la gaglîna in dî sco neiv ei alva.
 Ma tgei ei tut perfetg? ei ge il niu calcogn
 d' Achilles gnanc endretg! *cont* ei tut bien e sogn?
 Miu égl armau scuviera nér tac sisum urèglias,
 cu quellas all' ustiera segézzan per marvèglias;
 hai era discuvrétg urlaunas ella neiv,
 lur mèllen pic ha detg, sco 'i fuss in pal de seif.
 Jeu siarel en tschinclada quels bials dragoners alvs,
avon lur cavalcada *per mei* d' aventan salvs;
 a tschella sort ded armas, che van cun spèrts ballons,
 jeu prendel senza larmas navent ils postiglions;

garniala nauscha croda cun tala vehamenza,
 che els fan gnanc l'emprova, de far plî resistenza;
 bandiera alva sgola, sulet per sesurdar,
 el tgietschen agen croda, hai mo de annexar.
 Cuntents cun mia prèda, jeu sésel sin in grugn
 per uss stigliar cun pèda sin paun il miu lagugn.
 Mo audas? tgi scalcrogn? prend mira, in camutsch!
 Cavalièr della montogna, sin tgau il sabel crutsch.
 El mira sur preitcrap giu ella tgeua val
 e volva lu siu trap encunter val Frisal.
 Miu *dètt* fâ in sacogn, miu *senn* retegn uréci —
 hai dau il plaid, il sogn, *serrau vein armistézi*.
 El ei il legionari, ei seretratgs sil fil,
 in niebel adversari, *respect von siu asil!*
 Avunda sanguinusa, avunda raffinada,
 Avunda prigulusa — ei stada la uiara.
 Sai dir plitost, Gensauna, ei dat in'otra catscha,
 ch'ei tut plî bial'e sauna, leu mal negin smanatscha.
 Las bunas *muntanialas*, en gondas, silla spunda,
 cun quellas jeu canialas hai maina fatg avunda.
 Il Matg, il Zercladur, cu câschel sî Miléz,
 lu fetschel enqual tur entochen vî Liéz;
 jeu vom per cuchigiar, sche seien bein levadas
 las grassas che ston star miéz onn el stgir satradas;
 jeu sun strusch vî sil crèst, che audel lur schular,
 perquei jeu fetschel prèst de ellas spiunar.
 Davéras ina sèsa sil plaz avon il staup,
 en mei in schani vèsa, che fa vegnir il raup.
 Ses égls — co quels sbrinzlègian el fiug de vigilonza!
 Fitgai, sin mei camègian, cun tutta disfidonza!
 Tschentada sentinella sil mir della fortèzia,
 stat ella avon quella en si'entir'altèzia!
 Sco vigilont schandarm, che visa la bargada,
 dat ell'in ferm allarm gitta cun schulada.
 Davos ils urs laghègian la truppa de recruta,
 ils égls buc pauc spanègian e fan sco tschéra brutta;
 emprovan lur schulitg e jeu sai dir per franc,
 quel vegn buc da Turitg, er buc da Cuera gnanc!
 Jeu diel: „Stei uss bein, vî uss buc disturbar,
 plî tard nus sevesein, lu lein nus er schular!

La stad sei bun'a vus; 'gl atun cun plî malart
 retuornel jeu tier vus, per dar cun vus in scart."
 Ge ei la stad vargada, in'jamna dil Settember,
 lu ei la buis pinada, quei ei in tènti semper.
 Nun plover spèss punachels suenter mesanotg,
 pon franc negins orachels far criu puspei il cotg.
 Tras pradas e pistiras, tras tschengals e mulétgs,
 sî Puozzas, Muladiras, van umens cun schluppétgs;
 jeu lasch vargar ils gronds, jeu vomel plî temprau,
 jeu sundel uss sils onns, igl ei sferdau in pau;
 jeu vom mo en val Giuv, la gonda sut il Baun,
 jeu sai dal vegl Caduff buns loghens er el Plaun.
 Cû vegnel vî Crapgrond, miu perspectiv sestenda,
 miu égl va spiunond, la crappa quasi fenda;
 uss vesel or sternida ina silla Platta,
 maschina e garschira, sto esser ina tatta;
 leu vegnan dus ratuns, cun cûa manevrond,
 els van seglend a spruns, in l'auter sepigliond;
 in'otra ussa mira surô sil Crapcunpéz,
 probabel ha la disa de prender leu siu séz;
 vegnid'ei misterlèssa, pertgei la tiba sia
 suna bein ord fèssa il marsch de mastralia.
 Miu puls va a galop, sco brischa uss la tiara,
 jeu siarel telescop e fetsch il plan d'uiara.
 En braucas tras la gonda e lu pil vau dil drun
 cun breigia, stenta gronda, sestilel cul canun;
 sesprovel d'el tschentar en buna posizium,
 per lû surô mirar, uss vegn la decisium.
 Precis en quei moment che scufla la speronza —
 in *schul* — o tradiment! ei resta mo pleronza!
 Tut viv total sfundrau, la crappa ei restada,
 bugen jeu vess zundrau sur quella sfarfagada;
 concludel expugnada, pér seigi Adrianopel!
 fortezia vegn bloccada, curdar sto Marmotopel!
 Miu camp segir serasa davos in ferm rampar,
 hai tut priu sî da casa per far in bien gentar;
 beinduras fin spiunel, sch'il inimitg sevonzi,
 puspei sut tgau emplunel il tschiép, per' ver plî lonzi;
 pusaus sil tschiép cadisch, jeu legiel Winnetou,
 la catscha cugl uors grisch, in ferm de Manitou.

Vî eral sevesius, cheu croda in signal;
 spèrt sun sî seglius, savend tgei di in tal.
 El Fort ins sereghèglia, semetta sill'uatga,
 — laschond profunda trèglia, co l'aura sei sefatga;
 las quater parts dil mund ins fétg attent studèglia,
 cun horizont secund, valor dus pass ughèglia.
 Jeu lasch sequietar la mina vigilonta,
 segir jeu vî sittar e buc cun buis tremblonta.
 Pér lû, cu muntaniala porsch'a mi siu péz,
 il brin, cun steila biala, suren il grisch cavèz:
 prendel bein en mira davon miu grass gliemari,
 uss dat la carabina siu tèc preliminari:
 La mina ei curdada enina ella flètga,
 vegnida ei tuccada da nauscha mort anètga.
 Beinduras quella mort, plumbada e gizzada,
 ha er falliu la sort, lû mina ei scappada!
 Hai inagâ sittau — ei fuva sî Zanin —
 jeu vevel laghigiau dall'alv entochen brin;
 finalmein sillas Tuors, gliemaria ô cuchèglia,
 semeglia gést in uors, las brauncas ô spanèglia;
 ei stau fétg remarcabel, resch-alva en colur!
 avon quei giug dil giavel hai sco sentiu snavur;
 hai priu denton curascha, laghèglie sin il tgau —
 jeu laschel ir fugascha e hai exact tuccau;
 in ségl per annexar, jeu anflel — *mo il tgau*,
 vend tschei podiu scappar; co vegn quei explicau?“
 „Ma quella gâ, padrin, vus veis fétg surcargau,
 davéras gries latin! la buis vess siglenta!
 Per oz sei bien avunda, per oz lein ir a casa;
 valîscha ei rodonda, la notg siu vel gia rasa.
 Denton per completar, per rinforzar il cuolp,
 pudesses raquintar sur il vegliar la uolp.“
 „Ge, sur gliez striégn savess quintar inpau,
 havend jeu gliez mistrégn avunda practica.
 Cû midel miu pign mûvel ne meglier — il nuégl,
 adina el niev cûvel vegn miu uaffen végl;
 artau hai el dal tat, che fuva catschadur,
 el ha cun quel sco mat fatg ovras de valor;
 el ha spels mirs sogn Gions fatg star enqual Franzos,
 el ha gidau a Cons d'els batter anavos;

el ha a Rehanau, el sanguinus assagl
 ad in husar mussau, cò spèrt'gnir giud cavagl.
 Vassella, il bien fravi, ha lu cassau platina,
 dau in cundréz plì sabi a mia carabina;
 ell'ei denton restada in *cargadavon e stat*,
 fétg bun'ei semussada, fageess negin barat.
 Miu bab ha ge fatg star cun ell'en val Zavràgia
 lgl uors, il ferm barbar, pil qual negin plì bragia;
 er jeu hai fatg ruclar de quels cun corns saconts,
 denton jeu strusch dumbrar savessel ne dir conts!
 Ma ge, ti levas saver satgei sur il vegliar
 la uolp, il qual, pilver, fuss meglier de schar star.
 Las uolps ein veras uolps, nauschs nuvs de furberias;
 darar ins sétta uolps, las biaras ein ge strias;
 las dattan grond adatg cun égl e cun urèglia,
 sch'ins mundi per siu fatg ne sèsi sin baun trèglia;
 sch'ins mira tras in'orva, sedrizza lur palégna,
 schege ils égl's ins tschorva, schege ch'ins mo tschaghégnà;
 sche frèdan buna èstga, survegnan éllas scrupels,
 rassegnan sin carn frèstga, sco 'i fuss paletschas truffels.
 Aschia ellas stattan adina davos nota,
 ma fèl avunda dattan de metter ella broda;
 ina suletta gada podiu hai cuglienar,
 e lezza cuglienada a ti vi raquintar.
 Cun mei els quolms Cavorgia, aug Gion fuv'pervesèder,
 el fuv'amitg de storgias, ma er de caschiel veder.
 Savens el lu a vitg en miu nuégl vegneva,
 nus discurrevan ditg, il miu tubac plischeva;
 las vaccas nus punctavan, fagevan ils experts,
 bugen nus criticavan, nus eran ils perderts;
 e gnanc las uolps mitschavan als schrègs de nossas lèffas,
 pertgei lur fols fagevan cun nus savens mo bèffas.
 Sur ina tala stucca en grétta Gion fa pugn,
 el scarpa pip'ord bucca, camègia cun siu grugn.
 „Vegliau jeu vevel stédi treis liungas notgs entiras,
 jeu salvel gnanc sut priedi schi claras, fermas miras!
 Ma cunter tut sperar, negliu compar'il viv,
 resch-nuot sai jeu rischlar, ne stubla ne risdiv;
 cheu vegn la quarta notg, baul vegn il cupidar,
 ei fuva strusch las otg, ch'entscheivel a runcar.

Patratg'uss ina gada! la uolp ha fatg in stavel,
 sil lidimèr ei stada, duront che jeu runcavel!“
 „Duèvas domondar — respundel cun risada —
quala notg vegliar ti dueies l'otra gada!
 Eis buns per in cussègl? a *casa va adina*;
 lavura cul *solegl* e lai *vegliar la glina!*“
 „Bein, nus lein aunc far ina davos'emprova,
 la strìa lein tentar sin ina moda nova.
 Jeu vèi tei ina séra cargar sin mia brènta,
 quei fa lu ina tschéra, sco 'i fuss in sac pulènta;
 pervesel sco adina, latiarna lu envidel,
 ma tei, il viv sac frina, el stgir nuégl emblidel;
 jeu siarel igl ésch-sura e vom cun la latiarna
 a casa a bun'ura, fagend terment patiarla;
 la uolp, ch'ei franc zuppada e tegn mirau, segir,
 vegn quella notg sittada, quei less jeu garantir.“
 „Bien, tiu plan ei fins, nus lein quei empruar,
 pô dar, che mes ballins fan quella strìa star.
 Ma lein serrar la bucca, las strìas audan bein;
 fagein la filistucca, per oz uss dorma bein.“
 Davéras ina sera, la glina deva clar,
 Vein fatg la nossa fiera, nus vein vendiu fétg car.
 El fuva strusch navent il Gion in miez quartura,
 ves'jeu cun legherment la uolp en positura.
 Cun garmaschia mira sils mirs de Adrianopel,
 tartgond: „jeu sun segira, oz ei navent il Stoffel;
 quei schlamper er'chignaus adina en nuégl,
 oz ei ins segiraus'von siu crudeivel égl;
 oz drov'ins buc tumer, cheu dat ei buna èstga,
 oz astg'ins ir vitier, cheu frèd'ei de carn frèstga...“
 „Cheu has vitier il peiver! — ferm cloma mia buis —
 ti has finiu il tscheiver, avunda has uss ris!“

